

Umhverfis- og skipulagssvið Skipulagsfulltrúi Reykjavíkurborgar
Borgatúni 12-14
105 Reykjavík

Reykjavík, 16. janúar 2024
UST202311-170/A.B.
10.04.01

Efni: Beiðni um umsögn - hverfisskipulag - Hverfisskipulag í Háteigshverfi, Hlíðahverfi og Öskjuhlíðarverfi

Vísað er til erindis skipulagsfulltrúa Reykjavíkur er barst 16.nóvember sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um tillögu að hverfisskipulagi í Háteigshverfi, Hlíðahverfi og Öskjuhlíðarverfi í Reykjavík.

Í greinargerð kemur fram að hverfisskipulag er ný skipulagsáætlun fyrir gróin hverfi og kemur í stað eldri deiliskipulagsáætlana sem verða felldar úr gildi við samþykkt hverfisskipulags, en auglýstar voru hverfisskipulagsáætlanir fyrir borgarhluta 3 Hlíðar sem nær yfir þrjú hverfi Háteigshverfi (3.1), Hlíðar (3.2) og Öskjuhlíðarverfi (3.3). Auk þess kemur fram að tilgangur skipulagsins sé að bæta samfélagið, auka gæði byggðarinnar og innleiða vistvænar og sjálfbærar lausnir. Einnig er tekið fram að hverfisskipulag þjóni því hlutverki að innleiða vistvænar áherslur gildandi aðalskipulags í gegnum gátlista um vistvæna byggð. Fram kemur að Háteigshverfi og Hlíðahverfi séu gróin hverfi en Öskjuhlíðarverfi er skilgreint sem nýtt hverfi. Helstu einkenni hverfisins eru m.a. sögð stór útivistarsvæði í Öskjuhlíð að Fossvogi.

Öskjuhlíð

Umhverfisstofnun bendir á að hluti af svæðinu sem tillaga að hverfisskipulagi í Öskjuhlíðarverfi nær til er á náttúruminjaskrá. Svæðið nefnist Öskjuhlíð og er númer 119 sem aðrar náttúruminjar. Svæðinu er lýst sem vinsælum og fjölsóttum útsýnisstað og útivistarsvæði. Auk þess er þar að finna minjar um hæstu sjávarstöðu frá ísaldarlokum.^{1,2}

Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að ofangreint komi fram í tillögunni. Auk þess þarf að huga að vernd og endurheimt minjanna sem farin er að raskast vegna uppbyggingar og trjáræktar svo þær fái að njóta sín.

Mikilvægt er að mati stofnunarinnar að svæðið á náttúruminjaskrá sé afmarkað nánar á uppdrætti, stefnukorti eða þemauppdráttum.

¹ <https://ust.is/nattura/natturuverndarsvaedi/natturuminjaskra/sudvesturland/>

² <https://natturuminjaskra.ni.is/>

Friðlýst svæði

Umhverfisstofnun bendir á að Fossvogsbakkar voru friðlýstir sem náttúruvætti árið 1999 og er fjallað m.a. um svæðið í verklýsingu á bls. 65. Á svæðinu er að finna fágætar jarðminjar í jarðsögu Reykjavíkur og landsins alls, Fossvogslögin, og felst verndargildi svæðisins í verndun þeirra.³

Náttúruvætti eru náttúrumyndanir sem mikilvægt er að varðveita sakir fræðilegs gildis, fegurðar eða sérkenna. Markmiðið með friðlýsingu Fossvogsbakka er verndun fágætra jarðminja svæðisins.

Umhverfisstofnun vill vekja athygli á stjórnunar- og verndaráætlun fyrir svæðið þar sem fjallað er m.a. um rannsóknir og fræðslu, en mikilvægt er að gefa fólki tækifæri til að fræðast um náttúruminjarnar.⁴

Mikilvægt er að mati stofnunarinnar að svæðið á náttúruminjaskrá sé afmarkað nánar á uppdrætti, stefnukorti eða þemauppdráttum. Í skýringum er gert ráð fyrir Náttúruminjum / Náttúrusérkennum, en óljóst er hvort afmörkun þeirra sé sýnd á uppdrætti eða á öðrum kortum.

Mengaður jarðvegur

Umhverfisstofnun bendir á að samkvæmt 13. gr. reglugerðar nr. 1400/2020 um mengaðan jarðveg skulu sveitarfélög taka mið af skrá yfir svæði þar sem er mengaður jarðvegur, eða þar sem grunur er um mengun, sbr. 11. gr., við gerð skipulags. Stofnunin vinnur nú að skránni en bendir á að sveitarfélagið skal samkvæmt reglugerðinni taka mið af svæðunum þar sem grunur er um mengun.⁵

Mikilvægt er að kortleggja þessi svæði eins nákvæmlega og hægt er innan hverfisSKIPULAGSSVÆÐISINS og að mati Umhverfisstofnunar ætti að skilgreina þessi svæði sem varúðarsvæði, þegar við á, sbr. skipulagsreglugerð nr. 90/2013 og haga landnotkun eftir því.

Auk þess vill Umhverfisstofnun vekja athygli á að stofnunnin barst ábending um að talsvert magn kvikasilfurs hitamæla hafi brotnað við veðurmælingarstöð veðurstofunnar við Bústaðarveg frá árinu 1972 og að aflögð bensínstöð er á þróunarsvæði á skilmálaeiningu 3.1.15 Austan Bolholts.⁶

Hverfið, líffræðilegur fjölbreytileiki og endurheimt

Í greinargerð segir að líffræðileg fjölbreytni taki til margbreytileika lífríkisins, lífverutegunda og vistkerfa. Auk þess eru lögð fram stefnumið um vernd og endurheimt á líffræðilegum fjölbreytileika með gróðri, blágrænum ofanvatnslausnum og frágangi á lóðum. Einnig segir

³ <https://ust.is/nattura/natturuverndarsvaedi/astand-natturuverndarsvaeda/astandsmat-afangastada-innan-fridlystra-svaeda/afangastadir-i-haettu/>

⁴ https://ust.is/library/Skrar/Einstaklingar/Nattura/Fridlyst-Svaedi/Sudvesturland/Fossvogsbakkar/Fossvogsbakkar_verndarogstj%c3%b3rnunar%c3%a1%c3%a6tlun_undirrita%c3%b0.pdf

⁵ https://ust.is/atvinnulif/mengandi-starfsemi/mengadur-jardvegur/ataksverkefni/?fbclid=IwAR2u6Bjte8BfiDoCK9pY2VY8Vw_LmOjxKDxGVuUujhxcHKj5TZ8h3fV7dXk

⁶ <https://kortasja.ust.is/mapview/?app=MENGJ>

að stefnt sé að því að takmarka uppbyggingu á svæðum með upprunalegum gróðri og landslagi og taka tillit til jarðminja sem bera vitni um jarðfræði Reykjavíkur, ásamt því að hlúa að vistkerfi hverfisins (Öskjuhlíð).

Umhverfisstofnun telur mikilvægt að hugað sé að endurheimt náttúruverðmæta sem stuðli að náttúruvernd og líffræðilegum fjölbreytileika. Þetta á ekki einungis við um endurheimt á röskuðum svæðum, heldur einnig endurheimt á vötnum og votlendi, jarðmyndunum svo eitthvað sé nefnt.

Fuglalíf

Í greinargerð vegna Öskjuhlíðahverfis segir að ríkulegt fuglalíf sé í Öskjuhlíð og fjöru Fossvogs. Umhverfisstofnun bendir á að Fossvogur er hluti af mikilvægu fuglasvæði, sem nefnist Álftanes - Skerjafjörður⁷ og er í tillögum Náttúrfræðistofnunar Íslands um framkvæmdaáætlun náttúrminjaskrár, en í veginum er einnig Fossvogsleira. Hægt er að sjá afmörkun fuglasvæðisins á vistgerðakorti Náttúrufræðistofnunar⁸ sem og afmörkun leirusvæða⁹, en stofnunin bendir á að leirur njóta sérstakrar verndar skv. 61. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd.

Gera þarf grein fyrir því hvort áhrif séu á fuglalíf í umhverfismati og stefnu og áherslum *Vistkerfi & minjar*, sérstaklega í Öskjuhlíðarhverfi.

Lýðheilsa

Undir skipulagsskilmálum (t.d. Öskjuhlíðahverfi bls. 81) segir til að stuðla að bættri lýðheilsu þarf að tryggja gott aðgengi um allt svæðið fyrir gangandi vegfarendur. Hér þarf einnig að huga að hjólandi að mati stofnunarinnar.

Í greinargerðum og á uppdráttum eru skilgreindar göngu- og hjólaleiðir, auk þess er lögð áhersla á aðgengi fyrir alla að verslun, þjónustu, görðum og stoppistöðvum. Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að hugað sé að góðu, aðlaðandi og öruggu aðgengi milli hverfa þar sem hraðbrautir skipta hverfum í tvennt.

Hljóðvist og loftgæði

Gert er ráð fyrir að gerðar verði mælingar á hávaða og loftmengun til að fylgjast með breytingum. Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að sett sé stefna um hvernig brugðist verði við ef mælingar sýna neikvæða niðurstöðu.

Umhverfisstofnun bendir á að til eru rannsóknir sýna tengsl loftmengunar við verri lífsgæði.¹⁰

⁷ <https://www.ni.is/is/dyr/fuglar/mikilvaeg-fugasvaedi/alftanes-skerjafjordur>

⁸ <https://vistgerdakort.ni.is/>

⁹ <https://serstokvernd.ni.is/>

¹⁰ <https://ust.is/umhverfisstofnun/frettir/stok-frett/2023/05/10/Loftgaedi-breyttar-althjodlegar-leidbeiningar/>

Endurhönnun og græn svæði

Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að hugað sé að og skilgreind séu í mun meira mæli græn svæði (gróðursvæði, almenningsgarðar o.s.frv.) við endurhönnun svæða og á þéttingarreitum.

Fráveita og vatn

Umhverfisstofnun bendir einnig á að hafa skuli í huga áhrif skipulagsins, sérstaklega fráveitu og ofanvatnslausna, á fugla, vistkerfi og vatn, m.a. með hliðsjón af lögum nr. 36/2011 um stjórn vatnamála.

Umhverfisstofnun bendir á að lög nr. 36/2011 um stjórn vatnamála hafi verið innleidd með gerð vatnaáætlunar. Markmið laganna er að vernda vatn og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa til þess að vatn njóti heildstæðrar verndar. Jafnframt er lögnum ætlað að stuðla að sjálfbærri nýtingu vatns sem og langtímavernd vatnsauðlindarinnar. Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að tekið sé tillit til ákvæða laganna í tillöggunni og vill stofnunin benda á vefsíðuna www.vatn.is.

Lögin ná yfir grunnvatn og allt yfirborðsvatn (þ.e. straumvötn, stöðuvötn, árósavatn, strandsjó, lón og jökla). Til þess að ná fram markmiðum laganna skal vinna vatnaáætlun, aðgerðaáætlun og vöktunaráætlun en þessar áætlanir voru formlega staðfestar þann 4. apríl 2022 af umhverfis- og orkumálaráðherra. Áætlanirnar gilda sex ár í senn en þær er hægt að finna á vef Umhverfisstofnunar: <http://vatn.is/haf-og-vatn/stjorn-vatnamala/vatnaaetlun-2022-2027/>. Settar hafa verið tvær reglugerðir, reglugerð nr. 935/2011 um stjórn vatnamála og reglugerð nr. 535/2011 um flokkun vatnshlota, eiginleika þeirra, álagsgreiningu og vöktun. Hægt er á sjá skilgreind vatnshlot á vefsíðunni <https://vatnshlotagatt.vedur.is/>.

Pungamiðjan í lögum um stjórn vatnamála er sú krafa að öll vatnshlot skulu vera í a.m.k. góðu vistfræðilegu ástandi (yfirborðsvatn), góðu efnafræðilegu ástandi (yfirborðsvatn og grunnvatn) og hafa góða magnstöðu (grunnvatn) ásamt þeirri kröfu um að vatnsgæði rýrni ekki. Manngerð og mikið breytt yfirborðsvatnshlot skulu hafa gott vistmegin og efnafræðilegt ástand þeirra skal vera gott. Þetta eru þau umhverfismarkmið sem öll vatnshlot eiga að uppfylla.

Umhverfisstofnun bendir á að í 28. gr. laga nr. 36/2011 um stjórn vatnamála, þar sem fjallað er um réttaráhrif vatnaáætlunar, segir að opinberar áætlanir á vegum stjórnvalda, svo sem vegna skipulagsmála, náttúruverndar, orkunýtingar og samgangna, skulu vera í samræmi við þá stefnumörkun um vatnsvernd sem fram kemur í vatnaáætlun. Við endurskoðun eða breytingu skipulagsáætlunar sveitarfélags skal, þegar við á, samræma skipulagsáætlunina vatnaáætlun innan sex ára frá staðfestingu vatnaáætlunar.

Virðingarfyllst,

Axel Benediktsson

sérfræðingur

Hulda Soffía Jónasdóttir

sérfræðingur